टपाल संवाद

जानेवारी २०२६

भारतीय डाक
डाक सेवा-जन सेवा

India Post
Dak Sewa-Jan Sewa

डिझाइन व संकलन : मार्केटिंग विभाग

प्रवास

1 माननीय मंत्र्यांचा संदेश

2 आवाजांना व्यासपीठ, प्रगतीचा मार्ग : कोल्हापूर येथील जीडीएस संमेलन

3 प्रतिभा व यशाचा सन्मान

4 समुदायाशी नाते दृढ करणे : हॉर्नबिल महोत्सव २०२५

5 पोस्टल सर्कल्स कामगिरी आढावा

6 जागतिक टपाल सहकार्य बळकट करणे : बर्न व जिनिव्हा येथे इंडिया पोस्ट

7
- नेतृत्व, दृष्टी आणि प्रभावाचा उत्सव
- सुशासन कार्यशाळेत विशेष अभियान ५.० सादर

8
- तमिळनाडूतील टपाल कामकाजाचा आढावा
- पोस्टल बिझनेस फोरम २०२५ मध्ये **DIGIPIN** साठी इंडिया पोस्टला **APPU** नवोपक्रम पुरस्कार

9 इंडिया पोस्ट व रशियन पोस्ट यांच्यात पार्सल सेवांचा विस्तार

10
- इंडिया पोस्ट – बीएसई भागीदारी
- ए.टी. कर्नी यांच्या सहकार्याने इंडिया पोस्टचा व्यापक परिवर्तन प्रवास

11 परंपरा व आधुनिकतेचा संगम : एन-जेन पोस्ट ऑफिसेस

14 पोस्टल हिरोज

15 विशेष लेख

16 फिलाटेली कोपरा : टपाल तिकिटे व कथा

22 ठळक घडामोडी

भारतीय डाक
India Post

संचार मंत्रालय
MINISTRY OF
COMMUNICATIONS

टपाल विभाग – माननीय मंत्र्यांचा संदेश

डिसेंबर २०२५ आवृत्ती

नमस्कार,

नव्या वर्षाच्या उंबरठ्यावर उभे राहून २०२५ या वर्षाला निरोप देताना, मी आपल्याशी मनापासून कृतज्ञता व शांत अभिमानाच्या भावनेने संवाद साधत आहे. हे वर्ष केवळ साध्य केलेल्या टप्प्यांचे नव्हते, तर विचारसरणीत झालेल्या परिवर्तनाचे होते—ज्या वर्षात इंडिया पोस्टने ऐकले, शिकले आणि धैर्याने भविष्यात पाऊल टाकले. आमच्या टपाल कुटुंबाच्या समर्पण, व्यावसायिकता आणि अखंड बांधिलकीशिवाय हे शक्य झाले नसते; जे सर्वोच्च दर्जाची सार्वजनिक सेवा सातत्याने देत आहेत.

माननीय पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी जी यांच्या दूरदर्शी नेतृत्वाखाली, इंडिया पोस्टने "डाक सेवा, जन सेवा" या कालातीत मूल्यांशी निष्ठा राखत आधुनिक, तंत्रज्ञानसक्षम संस्थेच्या दिशेने आपला परिवर्तन प्रवास सुरू ठेवला आहे. शेवटच्या टप्प्यापर्यंत पोहोचणारी सेवा मजबूत करणे, नागरिककेंद्रित सेवांचा विस्तार करणे तसेच डिजिटल व आर्थिक समावेशनाला चालना देणे हे आमच्या प्रवासाचे केंद्रबिंदू राहिले आहेत—जेणेकरून प्रत्येक भारतीयाला कार्यक्षमतेने, विश्वासाने व सन्मानाने सेवा देता येईल.

या वर्षातील एक महत्त्वाचा टप्पा म्हणजे 'नेक्स्ट जनरेशन पोस्ट ऑफिसेस'च्या माध्यमातून तरुण भारताशी वाढलेली संवाद प्रक्रिया. ही संकल्पना परंपरेपासून दूर जाणारी नसून तिची नैसर्गिक पुढची पायरी आहे. आयआयटी दिल्ली येथील पहिल्या एन-जेन पोस्ट ऑफिसपासून एआयआयएमएस जम्मू, तमिळनाडूतील कोंगू अभियांत्रिकी महाविद्यालय आणि देशभरातील इतर अनेक ठिकाणी—ही केंद्रे इंडिया पोस्टला जिज्ञासा, संवाद व सहकार्याचे केंद्र म्हणून नव्याने सादर करत आहेत.

सध्या देशभरात ४६ एन-जेन पोस्ट ऑफिसेस साकार होत असून, हा उपक्रम युवकांपर्यंत पोहोचण्याचा जाणीवपूर्वक व विचारपूर्वक प्रयत्न दर्शवितो. या उपक्रमाचे वैशिष्ट्य म्हणजे विद्यार्थ्यांचा सक्रीय सहभाग—त्यांच्या कल्पना, ऊर्जा व मालकीभावातून ही पोस्ट ऑफिसेस संकल्पित, डिझाइन व साकार झाली आहेत. मी यासाठी टपाल पथके व शैक्षणिक संस्थांचे मनापासून आभार मानतो.

युवक-केंद्रित उपक्रमांव्यतिरिक्त, २०२५ हे तंत्रज्ञानाधारित सुधारणा व सेवा वितरणातील महत्त्वपूर्ण प्रगतीचे वर्ष ठरले. आयटी २.० च्या अंमलबजावणीमुळे कार्यक्षमतेत वाढ झाली, तर **DIGIPIN**सारख्या उपक्रमांमुळे देशव्यापी अचूक डिजिटल पत्ते प्रणालीचा पाया घातला गेला. पासपोर्ट सेवा, आधार नोंदणी व घरपोच सेवा यांद्वारे इंडिया पोस्टने प्रशासनिक सेवांमध्ये महत्त्वाची भूमिका बजावली.

जागतिक स्तरावरही इंडिया पोस्टचे नेतृत्व अधोरेखित झाले. **UPI-UPU** प्लॅटफॉर्मचे यशस्वी एकत्रीकरण आणि आशिया-पॅसिफिक पोस्टल लीडर्स फोरमचे भारतात आयोजन—यामुळे जागतिक टपाल सेवांच्या भविष्यात भारताची भूमिका अधिक ठळक झाली.

या परिवर्तनाच्या केंद्रस्थानी आमची माणसे आहेत. प्रशिक्षण व क्षमताविकासावर लक्ष केंद्रित करून कर्मचाऱ्यांना व ग्रामीण डाक सेवकांना नव्या डिजिटल कौशल्यांनी सज्ज करण्यात आले. जनतेकडून मिळालेला सकारात्मक प्रतिसाद दर्शवितो की आमचा वारसा केवळ टिकून नाही, तर नव्याने बहरत आहे.

नव्या वर्षाचे स्वागत करताना, आपण सर्व मिळून विश्वासार्ह, सर्वसमावेशक व भावी पिढ्यांच्या आकांक्षांशी सुसंगत अशी इंडिया पोस्ट घडवत राहू, असा मला विश्वास आहे.

आपला,
ज्योतिरादित्य एम. सिंधिया
माननीय केंद्रीय दळणवळण मंत्री
भारत सरकार

आवाजांना व्यासपीठ, प्रगतीचा मार्ग
जीडीएस संमेलन, कोल्हापूर

गोवा व पुणे प्रादेशिक क्षेत्रांतील ६,००० हून अधिक ग्रामीण डाक सेवक (**GDS**) महाराष्ट्रातील कोल्हापूर येथे आयोजित जीडीएस संमेलनासाठी एकत्र आले. या संमेलनाचे अध्यक्षस्थान माननीय केंद्रीय दळणवळण व ईशान्य विभाग विकास मंत्री श्री ज्योतिरादित्य एम. सिंधिया यांनी भूषविले.

या संमेलनात इंडिया पोस्टच्या ग्रामीण जाळ्याचा कणा असलेल्या ग्रामीण डाक सेवकांच्या समर्पण व सेवाभावाचा सन्मान करण्यात आला. दुर्गम भागांतील समुदायांना जोडणे तसेच टपाल, बँकिंग, विमा व शासकीय सेवा शेवटच्या टप्प्यापर्यंत पोहोचवण्यात जीडीएसची भूमिका अत्यंत महत्त्वाची असल्याचे अधोरेखित करण्यात आले. आर्थिक समावेशन बळकट करणे, थेट लाभ हस्तांतरण (**DBT**) सुलभ करणे तसेच ग्रामीण भारतात नागरिककेंद्रित सेवांचा विस्तार करण्यात जीडीएसचे योगदान मोलाचे ठरले आहे.

संमेलनादरम्यान, टपाल व पार्सल वितरण, नवीन पोस्ट ऑफिस बचत खाती उघडणे, पोस्टल लाईफ इन्शुरन्स (**PLI**) व ग्रामीण पोस्टल लाईफ इन्शुरन्स (**RPLI**) पॉलिसी मिळवणे तसेच ग्रामीण भागातील थेट लाभ देयके यांसारख्या क्षेत्रांतील उत्कृष्ट कामगिरीसाठी सर्वोत्तम ग्रामीण डाक सेवकांचा सत्कार करण्यात आला.

या संमेलनातून ग्रामीण भारतातील सार्वजनिक सेवा वितरणाचे प्रमुख द्वार म्हणून इंडिया पोस्टला अधिक सक्षम करण्याची सरकारची कटिबद्धता पुन्हा अधोरेखित झाली असून, पोस्ट ऑफिसेसना नागरिककेंद्रित सेवा केंद्रे व ग्रामीण आर्थिक विकासाचे चालक म्हणून विकसित करण्याचा निर्धार व्यक्त करण्यात आला.

प्रतिभा व यशाचा सन्मान

माननीय केंद्रीय दळणवळण व ईशान्य विभाग विकास मंत्री श्री ज्योतिरादित्य एम. सिंधिया यांनी अलीकडेच मुंबई येथील पोस्टमन श्री अशुतोष साहा यांची भेट घेतली. श्री साहा यांनी **IBBF** बाटम २०२५ बॉडीबिल्डिंग स्पर्धेत कांस्यपदक पटकावले आहे.

या उल्लेखनीय यशाबद्दल त्यांचे अभिनंदन करताना माननीय मंत्र्यांनी त्यांना भारताचा "नवरत्न" असे संबोधले आणि व्यावसायिक कर्तव्यांपलीकडे जाऊन दाखवलेल्या समर्पण, शिस्त व उत्कृष्टतेच्या ध्यासाचे कौतुक केले.

श्री अशुतोष साहा यांचे यश हे अनेक वर्षांच्या चिकाटी, अढळ निर्धार तसेच त्यांच्या कुटुंबीयांचा व टपाल विभागाचा अखंड पाठिंबा यांचे फलित आहे. हे यश इंडिया पोस्टसाठी अभिमानास्पद असून देशभरातील टपाल कर्मचाऱ्यांसाठी प्रेरणादायी आहे.

समुदायाशी नाते दृढ करणे
हॉर्नबिल महोत्सव २०२५

ग्रामीण विकास व दळणवळण राज्यमंत्री डॉ. चंद्रशेखर पेम्मासानी यांनी नागालँडमध्ये आयोजित प्रसिद्ध हॉर्नबिल महोत्सव २०२५ दरम्यान भेट दिली. त्यांनी या महोत्सवाला "नागालँडचे हृदयस्पंदन" असे संबोधत राज्याच्या समृद्ध सांस्कृतिक वारशाचे व ऐक्याचे कौतुक केले.

या भेटीदरम्यान त्यांनी नागालँडचे संचालक, टपाल सेवा यांच्याशी संवाद साधला तसेच किसामा येथे नागालँड पोस्टल विभागाने उभारलेल्या स्टॉलला भेट दिली. या स्टॉलमध्ये ईशान्य भारतातील दुर्गम भागांतही सेवा देण्याच्या इंडिया पोस्टच्या कटिबद्धतेचे दर्शन घडविण्यात आले.

याच भेटीदरम्यान डॉ. पेम्मासानी यांनी कोहिमा येथे राज्यस्तरीय वॉटरशेड महोत्सव २०२५ चे उद्घाटन केले, ज्यातून शाश्वत ग्रामीण विकासावर सरकारचा भर अधोरेखित झाला.

पोस्टल सर्कल्स कामगिरी आढावा

माननीय दळणवळण व ग्रामीण विकास राज्यमंत्री डॉ. चंद्रशेखर पेम्मासानी यांच्या अध्यक्षतेखाली देशातील सर्व २४ पोस्टल सर्कल्ससोबत कामगिरी आढावा बैठक आयोजित करण्यात आली. ही बैठक देशभरातील पोस्ट ऑफिसेसच्या आधुनिकीकरणाला गती देण्यासाठी राबविण्यात येणाऱ्या मासिक आढावा यंत्रणेचा भाग होती.

या बैठकीत कार्यक्षमतेत वाढ, आर्थिक समावेशनाचा विस्तार, लॉजिस्टिक्स व पार्सल सेवांचे बळकटीकरण तसेच तंत्रज्ञानाधारित सुधारणा यांवर सखोल चर्चा करण्यात आली. माननीय पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांच्या 'विकसित भारत' या संकल्पनेशी सुसंगत अशा उपाययोजनांवर भर देण्यात आला. इंडिया पोस्टच्या अद्वितीय देशव्यापी जाळ्याचा उल्लेख करत, उपलब्ध संसाधनांचा सर्वोत्तम वापर करून वितरण सेवा अधिक मजबूत करण्याचे तसेच बचत व विमा कव्हरेज वाढवण्याचे आवाहन माननीय मंत्र्यांनी केले. यामुळे देशाच्या वाढत्या लॉजिस्टिक्स व आर्थिक गरजांना पाठबळ मिळेल, असे त्यांनी नमूद केले.

तसेच टपाल, पार्सल, बचत व विमा या सर्व प्रमुख क्षेत्रांमध्ये कामगिरी करताना सार्वजनिक कल्याण आणि आर्थिक शिस्त यांचा समतोल राखणे आवश्यक असल्याचे त्यांनी अधोरेखित केले.

जागतिक टपाल सहकार्य बळकट करणे
बर्न व जिनिव्हा येथे इंडिया पोस्ट

टपाल सचिव सौ. वंदिता कौल यांनी बर्न येथील युनिव्हर्सल पोस्टल युनियन (UPU) मुख्यालयास भेट देऊन **CA/POC** सायकलच्या 'सेशन झिरो' मध्ये सहभाग घेतला. या सत्रादरम्यान विविध देशांतील टपाल प्रमुखांशी संवाद साधून जागतिक टपाल सहकार्य अधिक मजबूत करण्यावर भर देण्यात आला. या भेटीत त्यांनी **PUASP**, **PAPU** व **CPU** या संघटनांचे महासचिव तसेच नायजेरियाचे पोस्टमास्टर जनरल यांच्याशी फलदायी चर्चा केल्या. या चर्चांमध्ये तंत्रज्ञानाचा स्वीकार, क्षमताविकास आणि टपाल प्रशासनांमधील सहकार्य वाढवण्यावर लक्ष केंद्रित करण्यात आले.

यानंतर जिनिव्हा येथे सौ. कौल यांनी भारताच्या कायमस्वरूपी मिशनद्वारे आयोजित स्वागत समारंभास उपस्थिती लावली आणि आशिया-पॅसिफिक पोस्टल युनियनच्या महासचिवपदासाठी डॉ. विनया पी. सिंग यांच्या दुसऱ्या कार्यकाळाच्या उमेदवारीस पाठिंबा दिला.

जागतिक टपाल परिसंस्थेत अधिक सुसंगत व प्रभावी सहकार्य घडवून आणण्यासाठी इंडिया पोस्ट कटिबद्ध असल्याचे यावेळी अधोरेखित करण्यात आले.

नेतृत्व, दृष्टी आणि प्रभावाचा उत्सव

भारत सरकारच्या टपाल सचिव सौ. वंदिता कौल यांना **Business Today – Most Powerful Women Awards 2025** मध्ये सन्मानित करण्यात आले. टपाल, वित्त आणि दिव्यांग क्षेत्रात परिवर्तनात्मक सुधारणा घडवून आणणे तसेच तंत्रज्ञानाधारित बदलांना चालना दिल्याबद्दल हा सन्मान प्रदान करण्यात आला.
या सन्मानाचे श्रेय त्यांनी टपाल विभागातील सर्व कर्मचारी वर्गाला अर्पण केले आणि प्रगतीमागील खरी प्रेरक शक्ती हेच कर्मचारी असल्याचे नमूद केले.

सुशासन कार्यशाळेत विशेष अभियान ५.० चे सादरीकरण

राष्ट्रीय सुशासन पद्धती कार्यशाळेमध्ये टपाल सचिव सौ. वंदिता कौल यांनी विशेष अभियान ५.० संदर्भात सादरीकरण केले.
या सादरीकरणात अभियानाची अंमलबजावणी यंत्रणा, प्रमुख निष्कर्ष तसेच कार्यालयीन स्वच्छता आणि प्रशासकीय कार्यक्षमता वाढवण्यात या अभियानाची भूमिका स्पष्ट करण्यात आली. यामधून टपाल विभागाची सुशासनाप्रती असलेली कटिबद्धता अधोरेखित झाली.

तमिळनाडूतील टपाल कामकाजाचा आढावा

टपाल सचिव सौ. वंदिता कौल यांनी तमिळनाडू पोस्टल सर्कलच्या कामकाजाचा व सध्याच्या स्थितीचा आढावा घेतला. या भेटीदरम्यान राज्यातील टपाल सेवा अधिक सक्षम करण्यासाठीच्या प्राधान्यक्रमांवर आणि भविष्यातील उपक्रमांवर सविस्तर चर्चा करण्यात आली

या आढावा बैठकीस तमिळनाडू पोस्टल सर्कलच्या मुख्य पोस्टमास्तर जनरल सौ. मरियम्मा थॉमस यांच्यासह सर्व **PMG, DPS** (मुख्यालय), **APMG** तसेच वरिष्ठ अधिकारी व कर्मचारी उपस्थित होते. या संवादात सेवा कार्यक्षमता, ग्राहक अनुभव, नवोपक्रम प्राधान्यक्रम आणि प्रशासकीय धोरणांवर चर्चा झाली. कार्यक्षमता, उत्कृष्ट सेवा आणि सातत्यपूर्ण सुधारणा यांवर टपाल विभागाचा भर पुन्हा अधोरेखित करण्यात आला.

DIGIPIN साठी पोस्टल बिझनेस फोरम २०२५ मध्ये इंडिया पोस्टला APPU नवोपक्रम पुरस्कार

आशिया-पॅसिफिक पोस्टल युनियन (**APPU**) कडून इंडिया पोस्टला **APPU** पोस्टल बिझनेस फोरम २०२५ मध्ये **DIGIPIN** या उपक्रमासाठी प्रतिष्ठित नवोपक्रम पुरस्कार प्रदान करण्यात आला.

हा सन्मान इंडिया पोस्टच्या सशक्त तंत्रज्ञान क्षमतेचे आणि टपाल क्षेत्रात नवकल्पना पुढे नेण्याच्या कटिबद्धतेचे द्योतक आहे.

DIGIPIN हा एक महत्त्वपूर्ण उपक्रम असून तो अचूक डिजिटल ओळख प्रणालीद्वारे पत्त्यांची अचूकता वाढवतो आणि सेवा वितरण अधिक प्रभावी करतो. यामुळे शेवटच्या टप्प्यापर्यंत जलद, विश्वासार्ह व कार्यक्षम सेवा पोहोचवणे शक्य होते. विविध भौगोलिक परिस्थितींमध्ये नागरिकांसाठी सुलभता व समावेशकता सुनिश्चित करताना कार्यक्षमता वाढवण्यासाठी तंत्रज्ञानाचा प्रभावी वापर करण्याच्या इंडिया पोस्टच्या सातत्यपूर्ण प्रयत्नांचे हे प्रतिक आहे.

इंडिया पोस्ट व रशियन पोस्ट पार्सल सेवांचा विस्तार

सीमापार टपाल सहकार्य अधिक मजबूत करण्याच्या दिशेने इंडिया पोस्ट व रशियन पोस्ट यांनी कॉम्पिटिटिव्ह ट्रॅक्ड पॅकेट सर्व्हिस करार करून एक महत्त्वपूर्ण पाऊल उचलले आहे. या कराराचा उद्देश भारत व रशिया दरम्यान पार्सल वितरण अधिक सक्षम करणे असून, जलद वितरण कालावधी, सुरुवातीपासून शेवटपर्यंत सुधारित ट्रॅकिंग, अधिक चांगला डेटा आदान-प्रदान आणि सीमापार पार्सल हालचालींमध्ये वाढीव विश्वासार्हता सुनिश्चित करणे आहे.

हा करार द्विपक्षीय पद्धतीने टपाल सेवा महासंचालक श्री जितेंद्र गुप्ता आणि JSC रशियन पोस्टचे महासंचालक श्री मिखाईल युरेविच वोल्कोव यांच्या हस्ते करण्यात आला.

या सहकार्यामुळे आंतरराष्ट्रीय टपाल सेवांवर अवलंबून असलेल्या व्यवसायांना व व्यक्तींना मोठा फायदा होणार असून विशेषतः MSME, ई-कॉमर्स विक्रेते, कारागीर, स्टार्ट-अप्स, कामगार, विद्यार्थी व कुटुंबांना याचा लाभ होईल.

इंडिया पोस्ट – बीएसई भागीदारी

समावेशक वाढ आणि आर्थिक उत्पादनांपर्यंत व्यापक पोहोच साध्य करण्याच्या दिशेने टपाल विभागाने आशियातील सर्वात जुनी स्टॉक एक्सचेंज असलेल्या बॉम्बे स्टॉक एक्सचेंज (**BSE**) सोबत महत्त्वपूर्ण सामंजस्य करार (**MoU**) केला आहे. २०२५–२६ च्या अर्थसंकल्पातील दृष्टीकोनाशी सुसंगत असलेल्या या भागीदारीचा उद्देश इंडिया पोस्टच्या विस्तृत टपाल जाळ्याचा वापर करून विशेषतः ग्रामीण व निमशहरी भागांमध्ये गुंतवणूक सेवांचा विस्तार करणे हा आहे.

या कराराअंतर्गत निवडक टपाल कर्मचाऱ्यांना म्युच्युअल फंड वितरक म्हणून प्रशिक्षण व प्रमाणपत्र देण्यात येणार असून, ते **BSE StAR MF** प्लॅटफॉर्मद्वारे गुंतवणूकदार सेवा प्रदान करतील. यामुळे नागरिकांना घराजवळच विश्वासार्ह गुंतवणूक संधी उपलब्ध होतील तसेच आर्थिक साक्षरता व सहभाग वाढेल.

ए.टी. कर्नी यांच्या सहकार्याने इंडिया पोस्टचा व्यापक परिवर्तन प्रवास

देशभरात १.६५ लाखांहून अधिक पोस्ट ऑफिसेसचे जाळे असलेली, त्यापैकी सुमारे ९० टक्के ग्रामीण भागात स्थित असलेली इंडिया पोस्ट, समावेशक विकास, डिजिटल सक्षमीकरण आणि नागरिकांसाठी सुलभ जीवन या भारत सरकारच्या दृष्टीकोनाचा महत्त्वाचा आधारस्तंभ आहे.

इंडिया पोस्टने आपल्या कामकाजाचे आधुनिकीकरण, सेवा वितरण बळकट करणे आणि दीर्घकालीन आर्थिक शाश्वतता सुनिश्चित करण्यासाठी एक व्यापक परिवर्तन कार्यक्रम सुरू केला आहे. या कार्यक्रमांतर्गत टपाल व पार्सल व्यवसाय, पोस्ट ऑफिस बचत बँक (**POSB**), पोस्टल लाईफ इन्शुरन्स व ग्रामीण पोस्टल लाईफ इन्शुरन्स (**PLI/RPLI**), नागरिककेंद्रित सेवा आणि फिलाटेली यांसारख्या प्रमुख व्यवसाय क्षेत्रांसाठी एकात्मिक धोरणात्मक आराखडा विकसित केला जाईल. यामध्ये ऑपरेशन्स, मनुष्यबळ, वित्त आणि माहिती तंत्रज्ञान यांसारख्या मुख्य सक्षम घटकांचे बळकटीकरणही समाविष्ट असेल.

या उपक्रमाला पाठबळ देण्यासाठी, मोठ्या परिवर्तन कार्यक्रमांचा अनुभव असलेल्या जागतिक व्यवस्थापन सल्लागार संस्था **A.T. Kearney** यांची नियुक्ती करण्यात आली आहे. सध्याच्या प्रणाली व प्रक्रियांचे मूल्यांकन करून एकात्मिक धोरणांची रचना व अंमलबजावणीस मदत केली जाईल. हा कार्यक्रम पुढे सरकत असताना, मुख्यालय, सर्कल्स व क्षेत्रीय कार्यालयांतील अधिकारी व कर्मचारी यांचा सल्लामसलत, माहिती संकलन व प्रायोगिक उपक्रमांमध्ये सहभाग असेल. भविष्यासाठी सज्ज इंडिया पोस्ट घडवण्यासाठी सामूहिक प्रयत्न आवश्यक असल्याचे अधोरेखित करण्यात आले आहे.

"राष्ट्रीय संस्था म्हणून इंडिया पोस्टची जबाबदारी अनन्यसाधारण आहे. हे परिवर्तन अभियान आमच्या क्षमतांना बळकटी देणारे असून समावेशक व नागरिककेंद्रित सेवा वितरणाच्या सरकारच्या दृष्टीकोनाची पूर्तता करण्यासाठी उत्प्रेरक ठरेल."
— टपाल सचिव

"या उपक्रमाचे यश मुख्यालय, सर्कल्स व क्षेत्रीय स्तरावरील समन्वयित प्रयत्नांवर अवलंबून आहे. प्रणाली व प्रक्रिया आधुनिक करताना, देशसेवेची मूलभूत मूल्ये जपण्याचा आमचा प्रयत्न असेल."
— टपाल सेवा महासंचालक

एन-जेन पोस्ट ऑफिसेस
परंपरा आणि आधुनिकतेचा संगम

आधुनिकीकरण मोहिमेअंतर्गत, ३१ डिसेंबर २०२५ पर्यंत देशभरातील ३४ पोस्ट ऑफिसेसचे एन-जेन पोस्ट ऑफिसेस म्हणून रूपांतर करण्यात आले आहे. या पोस्ट ऑफिसेसमध्ये आधुनिक पायाभूत सुविधा, मोफत वाय-फाय आणि डिजिटल सेवांच्या माध्यमातून ग्राहकांना अधिक उत्तम अनुभव देण्यात येत आहे. आधुनिक अंतर्गत सजावटीसह डिझाइन केलेल्या या सुविधांचा उद्देश टपाल सेवा अधिक सुलभ, आकर्षक व युवकांसाठी अनुकूल बनवणे हा आहे. विशेष बाब म्हणजे, अंतर्गत भागाचे रंगकाम व सर्जनशील सजावट करण्यात विद्यार्थ्यांचा सक्रिय सहभाग होता. यामुळे या पोस्ट ऑफिसेसमध्ये तरुण भारताच्या आकांक्षांचे प्रतिबिंब असलेली सजीव रंगसंगती व ऊर्जायुक्त वातावरण निर्माण झाले आहे.

आंध्र प्रदेशातील वेल्लोर इन्स्टिट्यूट ऑफ टेक्नॉलॉजी येथे असलेल्या एन-जेन पोस्ट ऑफिसचे उद्घाटन माननीय दळणवळण राज्यमंत्री डॉ. चंद्रशेखर पेम्मासानी यांच्या हस्ते करण्यात आले. तसेच, टपाल सेवा सदस्य श्री निरज कुमार यांनी तिरुवनंतपुरम येथील कॉलेज ऑफ इंजिनिअरिंगमधील नेक्स्ट-जन पोस्ट ऑफिसचे उद्घाटन केले. ही पावले इंडिया पोस्टच्या डिजिटल परिवर्तन, समुदाय सहभाग आणि उत्कृष्ट सेवेकडे वाटचालीतील महत्त्वाची टप्पे आहेत.

CHHATH PUJA, BIHAR

IIM
Ranchi

The last mile delivery
With first-mile commitment

ERODE

पोस्टल हिरोज

केरळमधील मेल पॅकर श्रीमती मेरिन जी. बाबू या जिद्द, चिकाटी आणि दृढनिश्चयाचे उत्तम उदाहरण आहेत. श्रवण व वाणी अक्षम असूनही त्यांनी आपल्या मर्यादा ओलांडत कर्तव्ये अत्यंत कार्यक्षमतेने पार पाडली आहेत.

३६ वर्षांहून अधिक काळ, माना बस्ती येथील शाखा पोस्टमास्तर श्री अशोक कुमार दुबे यांनी गावात अखंड सेवा बजावली आहे. त्यांच्या प्रामाणिकपणा व समर्पणामुळे गावकऱ्यांचा दीर्घकालीन विश्वास त्यांनी संपादन केला आहे.

विशेष लेख

उत्तर प्रदेशातील सहारनपूर येथे स्थित भारतातील पहिल्या टपाल प्रशिक्षण केंद्राने १९५१ पासून उत्कृष्टता, कौशल्यविकास व सेवेचे केंद्र म्हणून काम केले आहे. टपाल प्रशिक्षणार्थींना शिकण्यासाठी, विकसित होण्यासाठी व आयुष्यभर जपता येतील अशा आठवणी निर्माण करण्यासाठी हे एक सुंदर ठिकाण आहे.

तमिळनाडूच्या किनारपट्टीवरील पूचिमेडू हे छोटे गाव संपूर्ण विमा ग्राम म्हणून उदयास आले आहे. गावकऱ्यांच्या सामूहिक विश्वास व सहभागातून येथे १०० टक्के RPLI कव्हरेज साध्य झाले आहे. ग्रामीण डाक सेवकांच्या समर्पित प्रयत्नांमुळे हे शक्य झाले असून, श्रीमती धारिणी डी. आणि श्रीमती अबिरामी आर. यांच्या सेवाभावी कार्यामुळे प्रत्येक कुटुंबाला आर्थिक सुरक्षितता मिळाली आहे.

फिलाटेली कोपरा :
टपाल तिकिटे आणि कथा

नवी दिल्ली येथे झालेल्या दुसऱ्या **WHO** जागतिक पारंपरिक औषध परिषदेदरम्यान माननीय पंतप्रधान श्री नरेंद्र मोदी यांनी भारतातील औषधी वनस्पतींवर आधारित पाच स्मारक टपाल तिकिटांचा संच प्रकाशित केला. या प्रसंगी जागतिक आरोग्य संघटनेचे महासंचालक डॉ. टेड्रोस अॅधॅनॉम घेब्रेयेसस आणि माननीय केंद्रीय आरोग्य व कुटुंबकल्याण मंत्री श्री जे. पी. नड्डा उपस्थित होते.

या तिकिट संचामध्ये शतावरी, मांडूकपर्णी, पिप्पली, गुडुची आणि अश्वगंधा या भारताच्या पारंपरिक औषध वारशाचे प्रतिनिधित्व करणाऱ्या वनस्पतींचा समावेश आहे.

भारताचे माननीय उपराष्ट्रपती श्री. सी. पी. राधाकृष्णन यांच्या हस्ते पेरुम्बिदुगु मुथरायर **II** (सम्राट सुवर्ण मारन) यांच्या स्मृती टपाल तिकिटाचे प्रकाशन करण्यात आले. हे तिकिट पेरुम्बिदुगु मुथरायर **II** यांच्या जीवनाचे आणि वारशाचे स्मरण करते, एक राजा ज्याची युद्धातील शक्ती त्याच्या शासनातील शहाणपणाशी जुळली होती आणि ज्याचा कायमचा प्रभाव अजूनही तामिळनाडूच्या मंदिरांमध्ये, ग्रंथांमध्ये आणि परंपरांमध्ये प्रतिध्वनीत आहे.

स्मारक टपाल तिकिटे – विविध प्रकाशने

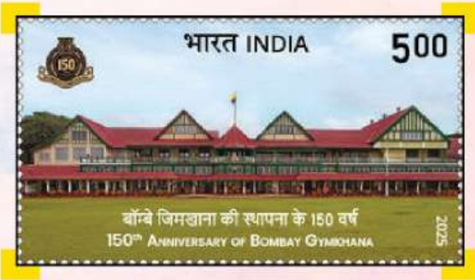

माननीय केंद्रीय दळणवळण व ईशान्य विभाग विकास मंत्री श्री ज्योतिरादित्य एम. सिंधिया यांनी बॉम्बे जिमखानाच्या १५० व्या वर्धापनदिनानिमित्त स्मारक टपाल तिकीट प्रकाशित केले. या तिकिटाद्वारे भारताच्या क्रीडा इतिहासातील समृद्ध वारसा आणि बॉम्बे जिमखानाची चिरस्थायी परंपरा अधोरेखित करण्यात आली आहे.

हैदराबाद येथे प्रसिद्ध तेलुगू लेखक, कवी व गीतकार अरुद्र यांच्या १०० व्या जयंतीनिमित्त स्मारक टपाल तिकीट प्रकाशित करण्यात आले. या तिकिटाद्वारे शास्त्रीय उत्कृष्टता आणि लोकसंस्कृती यांना जोडणाऱ्या अरुद्र यांच्या अमूल्य योगदानाचा सन्मान करण्यात आला आहे.

माननीय बिहार राज्यपाल श्री आरिफ मोहम्मद खान यांच्या हस्ते पाटणा येथे अखिल भारतीय विद्यापीठ संघटनेच्या (AIU) १०० वर्षांच्या पूर्तीनिमित्त स्मारक टपाल तिकीट प्रकाशित करण्यात आले. या तिकिटाद्वारे भारतातील उच्च शिक्षण बळकट करण्यात AIU च्या योगदानाचा गौरव करण्यात आला आहे.

भारतीय रेल्वेच्या विद्युतीकरणाच्या १०० वर्षांनिमित्त ₹१० मूल्याचे स्मारक टपाल तिकीट इंडिया पोस्टकडून प्रकाशित करण्यात आले.

माय स्टॅम्प

कच्छचे “जलयोद्धा” म्हणून ओळखले जाणारे दमजीभाई लालजीभाई शाह (अँकरवाला) यांच्या सन्मानार्थ सानुकूल माय स्टॅम्प अहमदाबाद येथील **CPMG** कार्यालयात प्रकाशित करण्यात आले. एक समाजसेवक, उद्योगपती आणि जलसंवर्धन चळवळीचे अग्रदूत म्हणून दमजीभाई अँकरवाला यांनी आपले संपूर्ण आयुष्य गुजरातमधील कच्छ भागातील जलसंवर्धन व सामाजिक उन्नतीसाठी समर्पित केले.

२०२६ फिलाटेली कॅलेंडर

टपाल सचिव सौ. वंदिता कौल यांनी २०२६ फिलाटेली दिनदर्शिका तसेच चित्रमय पोस्टकार्ड्सचा संच प्रकाशित केला. हे प्रकाशन देशाच्या प्रत्येक कोपऱ्याला जोडणाऱ्या सणासुदीच्या भावनेचे प्रतीक आहे.

विशेष पोस्टकार्ड व कव्हर्स

राष्ट्रीय ग्राहक हक्क दिनानिमित्त २४.१२.२०२५ रोजी बंगळुरू GPO येथे विशेष चित्रमय पोस्टकार्ड प्रकाशित करण्यात आले. या पोस्टकार्डद्वारे ग्राहक जागरूकता, हक्क आणि जबाबदार निवडींचे महत्त्व अधोरेखित करण्यात आले.

आंध्र प्रदेश सर्कल अंतर्गत गुंटूर विभागातील वेंकटपालेम शाखा पोस्ट ऑफिस येथे भारत रत्न अटल बिहारी वाजपेयी जी यांच्या सन्मानार्थ विशेष कव्हर प्रकाशित करण्यात आले. या कव्हरद्वारे दूरदर्शी नेतृत्वाचा वारसा साजरा करण्यात आला.

जागतिक ध्यान दिनानिमित्त महाराष्ट्र सर्कलचे मुख्य पोस्टमास्तर जनरल श्री अमिताभ सिंग यांच्या हस्ते विशेष रद्द शिक्क्यासह विशेष कव्हर प्रकाशित करण्यात आले. या कव्हरद्वारे ध्यानाच्या सार्वत्रिक प्रथेला व तिच्या खोल लाभांना अधोरेखित करण्यात आले.

जागतिक एड्स दिनानिमित्त ओडिशा सर्कलमधील बलांगीर पोस्टल विभागाने विशेष रद्द शिक्का (**Cachet**) प्रकाशित केला. या उपक्रमातून **HIV/AIDS** बाबत जनजागृती, प्रतिबंध, करुणा आणि सामाजिक जबाबदारीचा संदेश देण्यात आला.

ठळक घडामोडी

शाश्वत आणि कार्यक्षम टपाल वितरणाच्या दिशेने मोठे पाऊल म्हणून, चकला, मुंबई GPO, सायन, दादर आणि काळबादेवी या पाच स्वतंत्र वितरण केंद्रांमध्ये २११ इलेक्ट्रिक दुचाकी वाहने तैनात करण्यात आली आहेत. हा उपक्रम TVS ई-मोबिलिटी सोल्युशन्स यांच्या सहकार्याने राबविण्यात आला असून, ही केंद्रे पूर्णपणे यांत्रिक वितरण केंद्रांमध्ये रूपांतरित झाली आहेत.

या उपक्रमांतर्गत सामान्य पत्रे, नोंदणीकृत टपाल व पार्सलसह सर्व प्रकारचे टपाल आता इलेक्ट्रिक वाहनांद्वारे वितरित केले जात आहे. पोस्ट ऑफिसेसमध्ये उभारण्यात आलेली चार्जिंग सुविधा या हरित परिवर्तनास पूरक ठरत असून, हरित गतिशीलता व कार्यक्षमतेप्रती इंडिया पोस्टची कटिबद्धता अधोरेखित करते.

देवघर येथे आयोजित **Deopex'25** या जिल्हास्तरीय फिलाटेली प्रदर्शनात ३० शाळांमधील ८०० हून अधिक विद्यार्थ्यांचा उत्स्फूर्त सहभाग लाभला.

लेटर बॉक्स रंगकाम, तिकीट डिझाइन, पत्रलेखन व प्रश्नमंजुषा अशा उपक्रमांद्वारे विद्यार्थ्यांनी टाक्शिला विद्यापीठ व देवघर येथील मंदिरांवरील विशेष कव्हर्सच्या माध्यमातून वारशाचा अभ्यास केला.

जिज्ञासा, सर्जनशीलता आणि वर्गाबाहेरील शिक्षण यांचा संगम साधत, **Deopex'25** ने फिलाटेलीला एक आकर्षक उपक्रमात रूपांतरित केले.

पत्रलेखन व ग्राहक संवाद उपक्रम

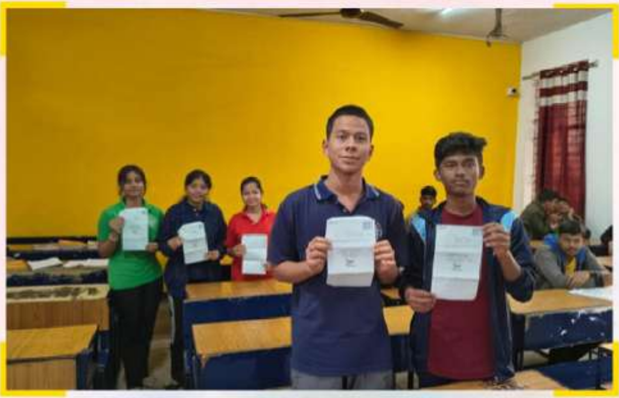

ओडिशा पोस्टल सर्कलने राज्यभरातील शाळांमध्ये ढाई अक्षर पत्रलेखन स्पर्धा आयोजित करून हस्तलिखित संवादाचे महत्त्व अधोरेखित केले. विद्यार्थी व युवकांमध्ये पत्रलेखनाची समृद्ध परंपरा जपण्यासाठी इंडिया पोस्ट सातत्याने प्रयत्नशील आहे.

गोवा पोस्टल विभागाने गोवा विद्यापीठ व गोवा फिलाटेलिक आणि न्यूमिस्मॅटिक सोसायटी यांच्या सहकार्याने “द मायकोलॉजिकल किंगडम : बुरशी वर्गीकरणाचा फिलाटेलिक प्रवास” हे प्रदर्शन उद्घाटित केले. हा उपक्रम भारतातील नामवंत मायकोलॉजिस्ट दिवंगत डॉ. व्ही. डी. वरटक यांच्या जन्मशताब्दीनिमित्त आयोजित करण्यात आला.

आंतरराष्ट्रीय टपाल व्यवसाय – ग्राहक बैठक व कार्यशाळा

बंगळुरू येथील परदेशी पोस्ट ऑफिसमध्ये आंतरराष्ट्रीय टपाल व्यवसायावरील ग्राहक बैठक व कार्यशाळा आयोजित करण्यात आली. या कार्यक्रमात निर्यातदार, उद्योजक आणि MSME प्रतिनिधी सहभागी झाले.

कर्नाटक पोस्टल सर्कलचे मुख्य पोस्टमास्तर जनरल व वरिष्ठ अधिकाऱ्यांच्या उपस्थितीत झालेल्या या कार्यक्रमात, डाक निर्यात केंद्र पोर्टलद्वारे पेपरलेस सीमाशुल्क मंजुरी, इंडिया पोस्टच्या जागतिक जाळ्याचा प्रभावी वापर तसेच ग्राहक अभिप्राय यावर सविस्तर चर्चा करण्यात आली. किफायतशीर आंतरराष्ट्रीय सेवांबाबत इंडिया पोस्टची भूमिका यावेळी अधोरेखित झाली.

सत्यमेव जयते
भारत सरकार

भारतीय डाक
डाक सेवा-जन सेवा
India Post
Dak Sewa-Jan Sewa

Follow us on www.indiapost.gov.in